

Етика наукових досліджень і комунікації у спорті

Олена Ярмолюк,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Вебінар «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СПОРТИВНІЙ НАУЦІ»

13 листопада 2020 року

Ключові дефініції етики наукових досліджень

○ Етика:

- це філософська категорія, наука про сутності, загальні якості і закономірності, виникнення та функціонування моралі;
- сукупність норм поведінки та стану моралі певної групи людей.

○ Наукова етика:

- це сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, правил, моралі наукових працівників, зайнятих в сфері науково-технологічної та науково-педагогічної діяльності

Комунікація:

- специфічна людська система передачі інформації, що реалізується за допомогою спілкування;
- інформаційна взаємодія людей;
- технічно організована система передачі інформації між людьми із застосуванням засобів масової інформації.

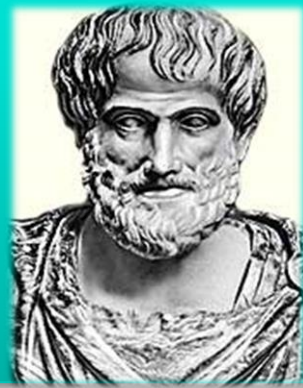
Ключові дефініції наукової комунікації в галузі ФКіС

- це інформаційна взаємодія людей з приводу створення та поширення знань і матеріальних відкритій;
- це обмін науковою інформацією (ідеями, знаннями, повідомленнями) між ученими і спеціалістами.

**«Платон мені друг, але істина
дорожча!»**

Аристотель

ЕТИЧНИЙ ЗМІСТ В НАУКОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ:

- процеси планування, організації і контролю досягнення цілей наукової діяльності із застосуванням засобів і функцій етики.

Етичні питання в науці в галузі фізичної культури і спорту можуть з'являтися з різних причин:

- як нереалізовані ідеї, які бажано втілити в життя;
- як конфлікти, де потрібно намагатися бути посередником;
- як дилеми, які потрібно зрозуміти та розв'язати;
- як сумнівна поведінка, яку необхідно обмежити і виправити, на кшталт концепції Чесної гри в спорті;
- як непрофесійна поведінка тренера, спортсмена чи лікаря.

- **«Рекомендація про статус наукових працівників»**, прийнята 18-ю Генеральною асамблеєю ЮНЕСКО в Парижі 20 листопада 1974 року та ратифікована урядами більшості країн світу.
- **Етичний зміст в науковій комунікації** зводиться до проблематики ціннісного управління діяльністю вчених і, зокрема, в системі наукової комунікації в галузі ФКіС.
- **Істина** - основна цінність у доказовій базі. Доказовість повинна бути побудована на достовірних фактах.
- В основі наукової етики повинна лежати **наукова чесність**.

Фундаментальні цінності науки (за Р. Мертоном)

універсализм

спільність

альтруїзм

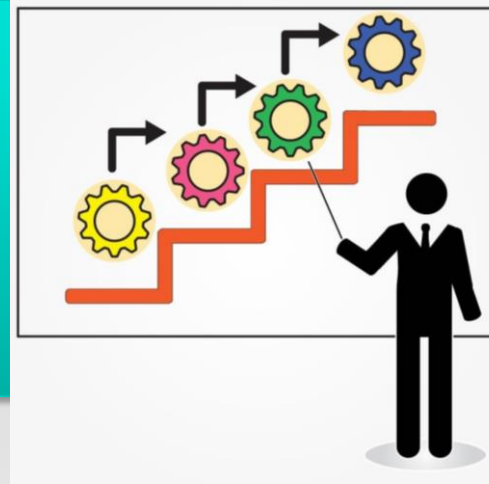
організований
скептицизм

Етичні норми методологічних принципів:

- об'єктивність
- достовірність
- доказовість
- альтернативність
- науковість
- урахування природних змін досліджуваних елементів
- пріоритет в прийнятті рішень(що передбачає етику комунікації)
- концептуальна єдність
- системний підхід
- співвіднесення існуючого і належного
- єдність дослідної і практичної роботи

Принцип об'єктивності

- **стверджує:** об'єкт пізнання (речі, природні і соціальні явища, духовні феномени) існують поза і незалежно від суб'єкта і самого процесу пізнання. Речі і явища потрібно пізнавати такими, якими вони є самі по собі, тобто об'єктивно.
- **вимагає:**
 - всебічного розгляду чинників, які впливають на те чи інше явище; умов;
 - адекватності дослідницьких підходів і засобів, що дозволяють отримати фактичні знання про об'єкт;
 - передбачає виключення суб'єктивізму, однобічності й упередженості в підборі і оцінці фактів;
 - доказовості всіх висновків, обґрунтованості як вихідних даних, так і кожного кроку дослідження

Принцип достовірності

- **Достовірність** - надійність, об'єктивність інструменту дослідження, що не допускає двозначності, що гарантує можливість отримання таких же результатів при повторному дослідженні.
- Положення, висновки і рекомендації повинні бути **достовірними**, тобто об'єктивно існуючими, а не наслідком помилкових побудов і висновків.
- Для підтвердження достовірності можуть **використовуватися різні способи**. По - перше в роботі повинна бути підтверджена достовірність інформації про досліджуваний предмет. Це підтвердження базується на всебічному аналізі виконаних раніше науково-дослідних робіт по предмету дослідження, застосуванням в дослідженнях апробованого науково-методичного апарату.
- Вірогідність може підтверджуватися **верифікацією**, тобто при здійсненні аналогічних робіт на багатьох об'єктах підтвердження того ж результату.
- Достовірність підтверджується наявністю і обсягом вихідного матеріалу і **апробацією** результатів досліджень в практиці

Принцип достовірності

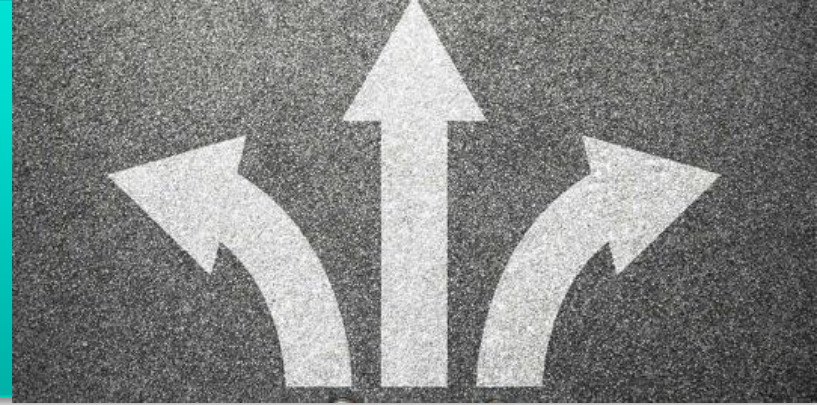
- У науці проголошується принцип, що перед обличчям істини **всі дослідники рівні**.
- Важливим принципом є вимога **наукової чесності** при викладі результатів дослідження.
- **Грунтовне вивчення роботи попередників** - не тільки данина поваги, визнання їх вкладу в розробку тієї чи іншої проблеми - від нього залежить якість розробки проблеми самим дослідником.
- Етичне ставлення до історії фізичної культури і спорту, системи підготовки спортсменів, педагогіки і психології фізичного виховання, - не тільки моральний обов'язок вченого, а й необхідна **умова ефективності дослідження у галузі ФКіС**.

Принцип доказовості

- Достовірність забезпечує **доказовість**, тобто доказовість повинна бути побудована на **достовірних фактах**.
- В основі наукової ети и повинна лежати **наукова чесність**.
- Головна вимога до вченого - це **прагнення до істини**.
- Методи, що використовуються у дослідженнях, **не повинні призводити до конфлікту** між об'єктами дослідження.
- Доказова база будь-яких результатів може піддаватися **сумніву науковим співтовариством**. Сумніви і суперечки на їх основі повинні бути виражені делікатно, в етичній формі.

Принцип альтернативності

- **Альтернативність** – це проведення різноманітних прогностичних розробок (альтернатив).
- При **зіткненні альтернатив**, а також аналізі співпадаючих, близьких і протилежних, незбіжних точок зору дослідники повинні **критично** ставитися як до власних ідей, так і до ідей, що висуваються їх колегами.
- При виділенні і оцінці всіх можливих варіантів вирішення досліджуваного питання, а також виборі найкращого варіанту з двох або декількох можливих дослідників не повинен прагнути до отримання якоїсь особистої вигоди, крім задоволення від вирішення проблеми.
- При висуванні альтернативних гіпотез оцінка будь-якої наукової гіпотези повинна **залежати тільки від її змісту** та відповідності технічним стандартам наукової діяльності, а не від характеристик її автора, наприклад, його соціального статусу

Принцип науковості

- **Наукове знання** - це знання, яке орієнтоване на пошук істини. Істина - це лакмусовий папір для перевірки на науковість.
- **Критерії науковості** - об'єктивність, істинність, інтерсуб'єктивність, універсалізм, відтворюваність і достовірність знання.
- Наукове знання має бути підтверджено досвідом, тобто результатами спостережень, експериментів.
- **Ґрунтується** на сучасних досягненнях педагогіки, психології, медицини, методики фізичного виховання, педагогічного досвіду тренерської діяльності.
- Наукове дослідження потрібно проводити, враховуючи найбільш важливі сторони процесу розвитку явищ у галузі ФКіС: залежність від зовнішніх умов, місця і часу, контингенту.
- Потрібно систематично збагачувати свої знання про **нові досягнення в науці, техніці, культурі**: пов'язувати нові дослідження з уже сформованою системою знань. Використовувати і застосовувати **сучасну наукову термінологію**, не користуватися застарілими термінами, бути в курсі новітніх наукових досягнень в галузі ФКіС.

Принцип науковості

- точне **дотримання правил пошуку та відбору даних**, що діють в конкретній науковій дисципліні;
- надійна організація **захисту і зберігання первинних даних**;
- ясне і повне **документування** всіх важливих результатів;
- пильне ставлення до спроб прийняти бажане за дійсне, викликане особистою зацікавленістю або навіть причинами етичного характеру (**«заказні» дослідження**);
- зобов'язання **не перешкоджати науковій роботі конкурентів**, шляхом, наприклад, затримки відгуків або передачі третій особі наукових результатів, отриманих за умови дотримання конфіденційності;
- активне сприяння науковому зростанню молодих вчених (**створення наукових шкіл**);
- **відкритість для критики і сумнівів**, які висловлюються іншими вченими і колегами по роботі;
- уважна, об'єктивна і неупереджена оцінка роботи колег;
- визнання помилок (**принцип наукової культури**, що допускає можливість помилки в науці);
- чесне визнання заслуг і належна оцінка внеску попередників, конкурентів і колег (**принцип визнання заслуг**)

Порушення принципу науковості:

Порушення прав інтелектуальної власності

- Що стосується робіт іншого автора, що охороняються авторським правом, значних наукових відкриттів, гіпотез, теорій або методів дослідження:
 - а) несанкціоноване використання, в тому числі узурпація авторства (**плагіат**),
 - б) незаконне привласнення методів дослідження і ідей (**крадіжка ідей**),
 - с) **узурпація наукового авторства** або співавторства, або необґрунтоване їх привласнення,
 - д) **фальсифікація** змісту,
 - е) **несанкціонована публікація** і надання третім особам доступу до ще неопублікованих робіт, знахідкам, гіпотезам, теоріям або науковим методам;
- **Вимоги на (спів) авторство з іншою особою без його / її згоди.**
- **Саботаж** дослідницької роботи

Помилкові заяви

- **Фабрикація** даних;
- **Фальсифікація** даних, наприклад:
 - а) шляхом таємного відбору даних і відмови від небажаних результатів;
 - б) шляхом маніпуляції зображеннями або ілюстраціями;
- **Псевдоучасть** деяких авторів у виконанні наукової роботи (підготовці статі);
- **Некоректна інформація** в особистій справі або заявці на отримання гранту
- **Замовчування альтернативних точок зору**

Принцип урахування природних змін досліджуваних елементів

На досліджуване явище одночасно впливають:

- Спеціально створені в дослідженні умови і чинники;
- Безперервне природний розвиток як об'єктивно існуючий процес;

Співвіднесення і аналіз отриманого ефекту від природного і спеціального (експериментального) процесу.

Принцип пріоритету в прийнятті рішень

Наукові комунікації:

спілкуватися і обмінюватися інформацією, отриманою як у ході власних досліджень, так і з зовнішніх джерел; співпрацювати і сприяти здоровій конкуренції між працівниками науки, поширенню знань в гуманних цілях

не створювати, не використовувати і не поширювати знання, маючи співпрацю з науковими спільнотами

Розкриття діалектики процесу:

точне дотримання правил пошуку та відбору даних, що діють в конкретній науковій дисципліні

Проведення наукових досліджень без передачі досвіду та професійних знань (науковий егоцентризм)

Принцип концептуальної єдності

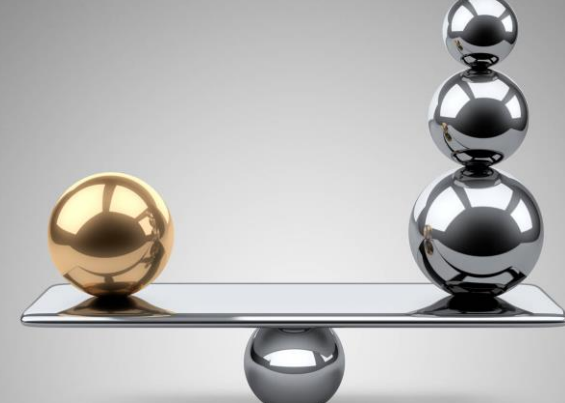
- Цей принцип означає, що дослідник в процесі наукової роботи **захищає певну концепцію** - систему поглядів. Вона будується на єдності відомого (прийнятого як вірне) і невідомого (мінливого, яке перевіряється).
- Прийняті вихідні положення перевіряються, розвиваються, уточнюються в ході наукового пошуку.
- Концепція може стати **науковим здобутком** дослідника, якщо він самостійно виробляє її. Вчений може приєднатися до однієї з існуючих концепцій. В тому і іншому випадку необхідно здійснювати єдність і логічну несуперечливість підходів і оцінок.
- Однією з поширених етичних **помилоч** в дослідженні є факт того, що дослідник **не дотримується послідовно певної концепції**, що вірогідно призводить до отримання недостовірних даних

Принцип системного підходу

- **Системний підхід** - це методологічний напрям, основне завдання якого полягає в розробці методів дослідження і конструювання складно організованих об'єктів - систем різних видів і класів.
- Принципи системного підходу:
 - ПРИНЦИП ЦІЛІ орієнтує на те, що при дослідженні об'єкта необхідно перш за все виявити мету його функціонування
 - ПРИНЦИП ЦІЛІСНОСТІ вимагає розглядати об'єкт як щось виділене з сукупності інших об'єктів, що виступає цілим по відношенню до навколишнього середовища, що має свої специфічні функції.
 - ПРИНЦИП СКЛАДНОСТІ вказує на необхідність дослідження об'єкта як складного процесу.
 - ПРИНЦИП МНОЖИННОСТІ вимагає від дослідника представляти опис об'єкта на безлічі рівнів: морфологічному, функціональному і інформаційному.
 - ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ зобов'язує дослідника розкривати фактори, які впливали на побудову системи, і виявляти тенденції і закономірності її розвитку в майбутньому

Принцип співвідношення існуючого і належного

- Цей принцип полягає в обов'язковому **співвіднесенні** двох планів – **існуючого і належного**. Будь-яке з існуючих педагогічних явищ у галузі ФКіС може бути адекватно зрозуміле і оцінене тільки в порівнянні з нормою (стандартом, еталоном, ідеалом), а будь-яка педагогічна перспектива не може бути обґрунтована і зрозуміла без співвіднесення з існуючим, без урахування стану сучасної теорії фізичного виховання і спорту і реальної практики.
- Єдність існуючого і належного дозволяє уникати як гіпертрофованих або спекулятивних побудов, відірваних від практики і її реальних можливостей, так і вузько емпіричних побудов, позбавлених творчої глибини і перспективи. Педагогічні інновації, перспективи можуть бути зрозумілі і прийняті тільки після зіставлення з існуючим станом сучасної теорії.

Принцип єдності дослідної і практичної роботи

- З точки зору ретельної підготовки, неетично приступати до дослідження не склавши прогнозу ходу і результатів роботи, проведення **SWOT-аналізу сильних і слабких чинників**, здатних істотно вплинути на результат.
- Дослідно-експериментальна робота повинна сприяти поліпшенню педагогічного процесу в галузі ФКіС. Відповідно до цього, впроваджуються нововведення, які створюють ситуацію ризику. Цей ризик повинен бути мінімальним, тому що вчений несе соціальну відповідальність перед суспільством.
- Що стосується наукової чесності, **неетичним є підтасовка отриманих результатів**. Первинно отримані результати діагностики, наприклад стану здоров'я чи рівня захворюваності в спортивній медицині, фізичній реабілітації, спортивній психології тощо, можуть сприяти виявленню і корекції негативних тенденцій, що приведе до поліпшення результату. Виправлені результати можуть погіршити ситуацію

Етичні норми досліджень в мережі Інтернет

- в просторі Інтернету діють специфічні етичні норми - так званий **netiquette**, що включає правила, які встановлюються провайдерами та модераторами, етикетні норми листування.
- При використанні теоретичних даних з Інтернету слід оцінювати надійність джерел.
- У науковому світі в Україні і за кордоном існує неоднозначне ставлення до даних з «народних енциклопедій» (таких як, наприклад, Вікіпедія).
- У разі залучення до дослідження інформантів вченому важливо вести себе коректно, не порушуючи етичних норм. У якості відправної точки можуть бути використані форуми за інтересами, що збігається з науковою темою дослідника або соціальні мережі, такі як **Research Gate**.
- При зверненні до потенційних респондентів **по електронній пошті** слід поважати їх право на особистий простір.

Спорт – **Чесна Гра** – Fair Play
Наука – **Чесна Думка** – Fair Think

